

Виконуючи завдання самостійного модулю, студенти переконувались, що загальнокультурна компонента реалізується в кожній з традицій своєрідно і що світовий загальнокультурний простір різноманітний і єдиний водночас. Слід зазначити, що при написанні міні-твору „Я – громадянин світу” 75% студентів використовували знання, отримані в процесі викладання в них спецкурсу „Загальнокультурна компонента у традиціях народів світу”.

Із захопленням студенти готували проектні роботи щодо традицій різних народів, до яких самостійно добирали необхідний матеріал, а саме – публіцистичний, науковий, Інтернет, власні творчі роботи. Дуже цікавими, яскравими, пізнавальними та художньо естетично оформленими були створені студентами альбоми на тему „Традиції та сучасність”.

Отже, засвідчимо, що використані культурологічний, етнолінгвістичний, лінгвокраїнознавчий напрямки загальнокультурної компоненти сприяють естетичному розвитку майбутніх учителів іноземної мови в процесі викладання спеціалізованих гуманітарних дисциплін. Гарантом вдосконалення естетичного розвитку студентів є комплексна реалізація теоретичного, практичного та самостійного модулів спецкурсу для ВНЗів України.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Шевченко Г.П. Эстетическое воспитание в школе: Учебно-метод. пособие. – К.: Рад. шк., 1985 – 144 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Тетяна Мороз – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов Миколаївського державного університету імені В.Сухомлинського.

Наукові інтереси: методичні аспекти підготовки сучасного вчителя іноземних мов.

ПРОПЕДЕВТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ КУРСУ «ЛАТИНСЬКА МОВА» ТА ЙОГО РОЛЬ В ПІДГОТОВЦІ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Оксана РІЖНЯК (Кіровоград, Україна)

У статті висвітлюються такі сучасні проблеми викладання латинської мови у вищих навчальних закладах, як пропедевтичні можливості курсу та особливості використання при перекладі текстів сучасних електронних словників.

Present-day problems of teaching of Latin at the institutions of higher education are considered in the article, such as propaedeutical possibilities of the course and peculiarities of using of electronic dictionaries for translating texts.

Немає необхідності знов обговорювати особливості сучасної підготовки фахівця. Вже багато сказано про важливість не стільки засвоєння студентами певної суми знань протягом навчання (яка, до речі, постійно змінюється), скільки оволодіння ними необхідної сукупності методів і прийомів по самостійному знаходженню, оволодінню та засвоєнню цих знань. Адже тільки так можна підготувати справді майбутнього (а не просто сьогоденного) спеціаліста. І хоча латина, в порівнянні з іншими навчальними дисциплінами, характеризується певною стабільністю (якщо так можна сказати про одну з найбільш загадкових і неоднозначних «мертвих мов»), упорядкованістю, певні зміни, що пов'язані, в першу чергу, з комп'ютеризацією суспільства, особливо молоді, дійшли і до цієї «вічної» мови. Доступність (точніше, доступність для більшості, але все ще далеко не для всіх) для студентів Інтернету та комп'ютерних словників при виконанні домашнього та самостійного завдань є однією з важливих проблем сьогодення [3]. Особливість такого комп'ютерного перекладу призводить до того, що більшість студентів не можуть самостійно користуватися звичайними словниками, адже «комп'ютер сам» визначає граматичну форму, пропонує початкову, наводить основні значення, дає вказівку на можливість використання фразеологічних зворотів. Але на цьому етапі вивчення нової мови, коли у студентів ще відсутня цілісна картина уявлення про неї, її граматичні категорій та форми, особливості лексичної системи та синтаксичних конструкцій, використання технічних засобів замість великої користі може зробити велику шкоду, так як при цьому студент не встигає засвоїти певні знання, сформувати необхідні навички та навички граматичного аналізу, ознайомитись з правилами, прийомами та алгоритмами самостійного перекладу. Ось декілька прикладів подібних ляпсусів.

1. При перекладі загальновідомого вислову «Sub rosa» («під трояндою») більшість студентів відмічають відсутність іменника в цьому латинському вислові, аналізуючи відповідне словосполучення «цілком таємно», отримане за допомогою електронного словника.
2. Аналіз не менш відомого вислову «Vade tecum» («іди за мною») демонструє, що студенти не бачать в латинському варіанті наказової форми дієслова та постфіксальної форми особового займенника, замінюючи їх іменниками «путівник» або «вадемекум».

Можна навести багато інших прикладів, які свідчать про те, що найбільш поширеною помилкою першого етапу вивчення латинської мови за допомогою технічних засобів навчання є заміна одиниць базової мови відповідними одиницями рідної.

Так що, відмовитися від сучасних засобів перекладу?

Ні в якому разі! Адже такий підхід не вирішує проблему, а тільки приховує її. Безумовно, глобалізація суспільства, яка призводить до відкриття кордонів, зникнення розбіжностей між інформаційними, культурними та ментальними особливостями різних народів, по праву вважається однією зі знакових особливостей сучасності. Як наслідок, особливого значення набуває діяльність перекладача як посередника, важливого компоненту процесу інформаційного обміну. Тому саме від його професійної компетенції в значній мірі залежить результат багатьох політичних, економічних, інформаційних, технологічних, культурних та інших аспектів сучасного спілкування народів. І хоча технічні можливості сучасного перекладача надзвичайно зросли, це не тільки не зменшило рівень вимог до його професійної компетенції, а, навпаки, показало, що «професії перекладача потрібні і талант, і велика відданість справі, і колосальні знання». [6: 4].

Адже, на жаль, жодна машина поки що не може самостійно вибрати потрібне значення полісемантичного терміну чи терміносполуки, розібратися в таких складних явищах, як сучасний сленг, застаріла лексика, використання в текстах різних художніх засобів та ін. Додайте до цього розбіжності в мовних культурах світу, відсутність єдиної перекладацької термінології... Як бачимо, проблема якісної підготовки перекладача високо рівня набуває надзвичайно великого значення, що вимагає від кожної навчальної дисципліни спрямованості на кінцевий результат, що, в свою чергу, викликає практичну необхідність інтеграції всіх курсів учбового плану з певною асиміляцією знань. Особливі можливості в цьому напрямку має саме практичний курс латинської мови, який несе в собі величезні пропедевтичні можливості. Так, за програмою, вивчення латинської мови починається практично з першого тижня навчання (це не враховуючи ритуал посвяти в студенти під гімн «Gaudeamus»). Ще далеко попереду всебічне вивчення практичних курсів відповідних мов, перекладознавства, мовознавства, літературознавства, стилістики та ін. з їх термінологічними апаратами, прийомами та алгоритмами перекладу, навиками на навичками. А в курсі «Латинська мова» вже почались переклади сентенцій, афоризмів, крилатих висловів, адаптованих учбових текстів, і навіть вірші та байки відомих класиків з їх авторськими особливостями. Саме тут студенти вперше стикаються з такими явищами, як різні види інтерференції, невідповідність граматичних категорій двох мов, міжмовна трансформація, «перекладацькі аномалії» та багато іншого.

Згадаймо ще такі складні явища, як омоформи, неперекладні елементи, граматичні невідповідності, різні типи трансформації, міжмовна омонімія та багато інших явищ, основне знайомство з якими ще попереду.

Адже, «як свідчить практика перекладу, ні парадигматика, ні синтагматика будь-яких мов ніколи не збігаються повністю». [6: 10]. Тому викладання латини в системі перекладознавства фактично «приречене» на постійні пропедевтично-інтегративні зв'язки з іншими дисциплінами спеціальності.

Мається на увазі те, що саме при вивченні цього курсу, крім оволодіння певним лексичним і фразеологічним матеріалом, студент повинен засвоїти багато лінгвістичних термінів на практичному рівні їх вживання (в першу чергу, інтернаціональна граматична термінологія), оволодіти певними навичками перекладу з іноземної мови на рідну: визначення граматичної і відповідної початкової форм слова, знаходження в словнику та

«зчитування» в ньому необхідної граматичної інформації та багато іншого. А для цього необхідне формування практичного розуміння різниці між синтетичними та аналітичними мовами, уявлення про латинську мову (в порівнянні з іншими іноземними та рідною мовами) на рівні знаменитого вислову проф. Л.В.Щерби «Глокая куздра штеко бодланула бокра и кудрячит бокренка».

Саме тому самостійна робота першокурсників при вивченні латинської мови не може зводитись до простої перевірки вивчених напам'ять певних крилатих висловів та відомих текстів як то «Gaudeamus», «Pater noster» чи «Ave, Maria» (що теж необхідно), а має бути направлена на формування навиків та навичок цієї самостійної роботи на рівні робіт з окремим словом чи граматичною формою, словником чи текстом.

Розглянемо це положення детальніше. Відомо, що за програмою знайомство з латинською граматику починається вже з другої теми. Як правило, крім загального знайомства з частинами мови на цьому практичному занятті вже детально розглядаються іменники першої відміни. Після засвоєння загальних понять і тренувальної групової роботи під керівництвом викладача дуже важливо, щоб кожен студент виконав низку самостійних індивідуальних завдань по знаходженню в словнику прикладів іменників різних відмін (згадаймо, що показником відміни в латинській мові є закінчення родового відмінку, яке обов'язково подається в словнику після початкової форми), визначенню їх роду, особливо для тих випадків, де він не збігається з рідною мовою, як то *via, ae f* - «шлях»; *vita, ae f* - «життя»; *silva, ae f* - «ліс», *arena, ae f* - «пісок» та ін. Серед прикладів обов'язково повинні бути лексеми, які не мають відповідних форм однини чи множини (*singularia et pluralia tantum*), іменники спільного роду, винятки першої відміни чоловічого роду та ін. При цьому бажано, щоб індивідуальні завдання були однотипні, щоб викладач мав можливість пояснити типові помилки, зробити необхідні узагальнення та висновки.

Традиційно, при вивченні цієї теми розпочинається перше знайомство з дієсловом, точніше з особливостями відмінювання дієслова-зв'язки *esse* в теперішньому часі дійсного способу. Детальніший аналіз граматичних форм, категорій та всієї парадигми латинського дієслова відбудеться на наступних практичних заняттях. Але перші пояснення особливостей відмінювання та перекладу латинського дієслова на рідну мову треба зробити вже зараз. Мається на увазі, в першу чергу, відсутність особових займенників в дієслівній парадигмі (порів.: *sum studiosa* - «я студентка», в буквальному перекладі «є студентка»). Розуміння невідповідності синтаксичних конструкцій подібного типу двох мов дає можливість переходу на наступних заняттях до більш складних питань, як то співвідношення особових та родових форм дієслова в парадигмах першомови та рідної мови, особливості перекладу пасивних або перфектних форм. Особливості перекладу подібних конструкцій фактично «вимагають» першого попереднього знайомства з різними типами міжмовних трансформацій. Адже «у кожній мові існує звичне вживання слова, виробляються своєрідні кліше (стандартні зразки слововживання, типові схеми словосполучень і синтаксичних конструкцій, а також загальні моделі мовленнєвої поведінки в конкретних ситуаціях), готові формули, слова й словосполучення слів, що використовуються мовцями даної мови» [6: 116].

Найбільш цікаві випадки виникають при перекладі, наприклад, заперечних форм наказового способу *noli amare* - «не люби», букв. «не бажай любити»; пасивних конструкцій типу *Senatus habetur* - з перекладом «сенат засідає, іде засідання сенату» замість буквальної інтерпретації пасивної форми 3 особи однини дієслова *habere* «мати»; перфектних форм *novi* - «я знаю», досл. «я пізнав колись і тепер знаю» замість більш поширеного способу перекладу формами минулого часу доконаного виду та ін. Як бачимо, в подібних випадках виникає необхідність використання різних типів лексико-граматичних трансформацій (експлікації, компенсації та ін.), що призводить в перекладі до збільшення або зменшення кількості слів: *pulli cuniculi* - «кроленята», букв. «малята кролика», де *pullus, I m* «маля» (форма множини називного відмінку) та *cuniculus, I m* «кролик» (форма однини родового відмінку) у відомому учбовому тексті «*De aquila et pullis cuniculi fibula*» або *Res publica* - «республіка, держава» замість «справа народу» (в тексті «*Gaudeamus*») тощо.

При розгляданні подібних питань закономірно виникає проблема запозичень з латинської мови та ступінь їх засвоєння різними мовами (в першу чергу, англійською, німецькою, українською та російською). І хоча це теж програмні питання інших учбових дисциплін, подібні явища потребують коротких коментарів викладача вже зараз: порів.: *Veto* - «заборона» з букв. «я забороняю», *Credo* - подібне «віра», *Ad Calendas Graecas* - варіанти

«ніколи» або «до грецьких календ» (яких у греків не було), *quorum* «кворум» з букв. «котрих» та багато ін.

Цікаві випадки перекладу виникають в групах, де студенти користуються російською версією електронних словників при виконанні домашніх вправ. Наприклад, звичайне словосполучення *hora octava*, що складається з іменника *hora, ae f* «час, година» та порядкового числівника *octavus, a, um* «восьмий, а, е» в буквальному перекладі може мати різницю майже в годину в залежності від вибору мови (російське «восьмой час» та українське «восьма година») при перекладі. Зіткнувшись з подібними випадками, доцільно познайомити студентів з латинським значенням назв місяців в більшості сучасних європейських мов (*September* - «сьомий», *October* - «восьмий», *November* - «дев'ятий», *December* - «десятий»).

Розглядаючи подібні випадки міжпредметних зв'язків, що виникають при вивченні латинської мови на спеціальності «переклад», ми не звертались до більш широких і прозорих питань таких, як «Види та типи перекладу» чи «Українська перекладацька школа» [1], детальне вивчення яких ще попереду, хоча на практичному рівні студенти постійно займаються саме цими питаннями, фактично почавши вже формувати свій власний перекладацький стиль, адже, як говорили колись, *Duo si faciunt idem, non est idem* - «Коли двоє роблять те саме, це не те саме». Яскраві підтвердження цього положення дають міні конкурси на найкращі віршовані переклади давніх текстів.

Таким чином, сучасні особливості викладання латинської мови на першому курсі відділення перекладознавства можна звести до двох основних моментів:

1. необхідність пропедевтично-інтегративної направленості в викладанні курсу «Латинська мова»;
2. можливість використання електронних словників при виконанні домашнього завдання для більшості студентів.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бабенко В.М. Художній переклад: історія, теорія, практика. Ч. 1. Українська перекладацька школа. - Кіровоград, 2007. - 325 с.
2. Грабовський Н.К. Переводческие трансформации и обучение переводу // Перевод как лингвистическая проблема: Сб-к научн. трудов. - М.: Изд-во Моск. ун-та, 1982.
3. Заварусва І.І. Тлумачні електронні словники російської мови: структурно-функціональний аспект: автореф. дис. На здобуття наукового ступеня канд. ф. наук: спец.: 10.02.02. - Дн-ськ, 2008. - 18 с.
4. Козловська І.М. Філософсько-методологічні аспекти інтеграції знань у змісті сучасної освіти „Педагогіка і психологія професійної освіти. - 1999. - №3. - С. 51-56. 3.
5. Костюк Н.Т. Интеграция современного научного знания. - 1984. -221 с.
6. Основи перекладознавства: Навчальний посібник / За редакцією А.Є.Нямцу - Чернівці: Рута, 2008. - 312 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Оксана Ріжняк - доцент кафедри перекладу та загального мовознавства факультету іноземних мов Кіровоградського державного педагогічного університету ім.В.Винниченка.

Коло наукових інтересів: історична лексикографія та методика викладання латинської мови.

НАВЧАННЯ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ НА ОСНОВІ ТЕКСТІВ З СОЦІОКУЛЬТУРНИМ КОМПОНЕНТОМ

Тетяна ТРУХАНОВА (Кіровоград, Україна)

У статті розглянута проблема навчання монологічного мовлення на основі публіцистичного тексту з соціокультурним компонентом. Автор зупиняється на процедурі відбору таких текстів, пропонує завдання для засвоєння основного змісту тексту та для різноманітних переказів.

The article deals with the problem of teaching monologue on the basis of English authentic texts with socio-cultural component. The author describes the procedure of texts selection and propose the tasks to check the understanding of these texts and to teach monologue.

Програма з іноземних мов для середніх навчальних закладів визначає соціокультурну компетенцію як невід'ємний компонент комунікативної компетенції.

Соціокультурну компетенцію розглядають як систему взаємопов'язаних компонентів [4]: